HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

א עוברי דגים א) ותניא גבי ביצים ב) אלו הן סימני ביצים כל שכודרת ועגולגולת ראשה אחד כד וראשה אחד חד טהורה ב' ראשיה כדין או ב' ראשיה חדין טמאין ג) חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים טהורה חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים טמאה חלמון וחלבון מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת השרץ לא צריכא דחתוכות וליבדוק בחלמון וחלבון בטרופות בקערה וכה"ג מי זבנינן מינייהו והא תניא ד) אין מוכרין ביצת טרפה לעובד כוכבים אלא א"כ טרופה בקערה לפיכך ב אין לוקחין מהם ביצים טרופות בקערה אלא אמר ר' זירא סימנין לאו דאורייתא דאי לא תימא הכי הא דאמר רב אסי ה) שמנה ספיקות הן ליבדוק בביצים דידהו אלא ש"מ סימנין לאו דאורייתא אלא למאי הלכתא קתני לה הכי קאמר ג ב' ראשיה כדין או ב' ראשיה חדין או חלמון מבחוץ וחלבון מבפנים ודאי טמאה רישיה חד חד רישיה חד כד וחלבון מבחוץ וחלמון מבפנים ואמר לך של עוף פלוני וטהור הוא סמוך עליהם בסתמא לא תסמוך עליהם דאיכא דעורבא דדמי לדיונה אמר מר חלבון וחלמון מעורבין זה בזה בידוע שהיא ביצת השרץ למאי הלכתא אמר רב עוקבא בר חמא לומר שאם ריקמה וניקבה ו) (בכעדשה מטמא) מתקיף לה רבינא ודלמא דנחש היא אלא אמר רבא ד שאם ריקמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ השורץ על הארץ אי הכי מאי איריא דטמאה אפילו דטהורה נמי ז) דתניא 1 כל השרץ השורץ על הארץ לרבות

עוברי דגים. ביצי הדגים כמות שהן מחוברים יחד: **שכודרת.** עבה ככדור פלוט"א: **כודרת ועגולגולת.** חדא היא דאי תנא עגולגולת לחודה הוה משמע עגולה כעדשה וכגבינה להכי תנא כודרת ועגולגולת כעיגולה של כדור שאינה קלושה אלא עגולה בעובי והדר מפרש ראשה אחד כד וראשה אחד חד דלא ככדור ממש אלא משוכה לארכה ועגולה לרחבה: **כד.** פלט"א בלע"ז. שאינו חד אלא ככדור: **חלבון.** אלבו"ן: **חלמון.** מויי"ל: **ביצת השרץ.** צב והלטאה מטילין ביצים. ולקמן מפרש למאי הלכתא אשמעינן שהיא ביצת השרץ ליתני טמאה סתמא: **בחתוכות.** דליכא למיקם אכודרת ועגולגולת: **בטרופות בקערה.** שהכל מעורב: **אין מוכרין.** ביצה של תרנגולת טרפה לעובד כוכבים דילמא הדר ומזבין לה לישראל אלא א"כ טרופה בקערה דתו לא זבין לה ישראל מיניה לפיכך הואיל ומותר למכור להם ביצה טרופה בקערה אין לוקחין ביצים טרופות דלמא דטרפה הואי וזבנה ישראל ניהליה: הכי גרסינן **אלא אמר ר' זירא סימנים לאו דאורייתא.** הנך סימני ביצים לאו הלכה למשה מסיני נינהו ולא סמכינן עלייהו: **ח' ספיקות הן.** בעופות כדאמרן לעיל בשמעתא: **ליבדוק בביצים דידהו.** ומהם הוא ניכר אם עוף טהור הוא: **ודאי טמאה.** ואי אמר לך עובד כוכבים של עוף פלוני טהור הוא ודאי משקר: **אבל ראש אחד כד כו'.** סייעתא הוו הנך סמנים לעובד כוכבים לדבריו אי אמר לך של עוף פלוני טהור סמוך עליה דקא מסייעי ליה סימני ואי לא לא תסמוך עליה: ה"ג **דאיכא דעורבא דדמי לדיונה: ריקמה.** נוצר השרץ בתוכה: **וניקבה.** שיוכל ליגע בריקום: של נחש דומה לשל שרץ וטומאה אין בה: **השורץ על הארץ.** ואי לא אשמעינן שהיא ביצת השרץ אלא טמאה סתם ה"א משום עוף טמא הוא דאסירא ובעי לאתרויי ביה משום שרץ העוף ואי אתרו ביה משום שרץ הארץ לא לקי: ח) **מדרבנן.** הא דרבי אליעזר בן יעקב מדרבנן הוא דקאסר בטהורין אבל טמאין שרץ גמור הוא ולוקה לדברי הכל וכי לא ריקמה איסורא איכא מלקות ליכא דלאו שרץ הוא:

גיעולי

כודרת. פי' הקונט' כדור פלוט"א בלעז משמע דגרס כודרת ברי"ש דלכדור שהוא פלוט"א אחרונה ברי"ש כדאמר בחגיגה ט) (דף ג) דברי חכמים כדרבונות ככדור של בנות ומהא דכתיב (ישעיה כב) צנוף יצנפך [צנפה] כדור אל ארץ רחבת ידים ופי' שם בקונטרס פלוט"א אין ראיה משם דא"כ הוה ליה למימר ככדור אלא אומר ר"ת דכף שימוש הוא כגר שהולך וגולה אל ארץ רחבת ידים במקום שאין מכירים אותו דור כמו (תהלים פד) (גר) מדור באהלי רשע ובסוף פרק אין מעמידין (ע"ז דף מ.) גריס בקונט' כודלת בדל"ת ופירש עגולה ככד: **סימנין לאו דאורייתא.** אומר ר"ת דדוקא סימני ביצים משום דאיכא דעורב דדמו לדיונה אבל סימני עוברי דגים דאורייתא יש לסמוך עליהם כדאמר סוף פרק אין מעמידין (ע"ז דף מ. ושם) דאמר רב קרבי דגים אין נקחין אלא מן המומחה ופריך נ"ל מומחה לבדוק בסימנין דתניא כסימני ביצים כו' ומשני שנימוחו ולא משני סימנים לאו דאורייתא וכי תימא משום דמשמע ליה דבכל ענין אין ניקחין אלא מן המומחה אפילו אמר של דג פלוני וטהור דאז היה ראוי לסמוך עליו דעל כרחך לא איירי בכל ענין דאומר מלחתים נקחים אף שלא מן המומחה ועל זה אנו סומכים לאכול אותן דגים שקורין ברבט"א בלע"ז ואפילו לא ידעינן אם נשרו הקשקשין בשעה שעולה מן המים סמכינן אסימני עוברי דגים ומיהו בירושלמי משמע דאין לסמוך על סימני עוברי דגים דגרסי' התם נתן בר אבא קם קמיה דשמואל אמר ידענא מפרשא בין עוברי דגים טהורים לעוברי דגים טמאים עוברי דגים טמאים עגולים עוברי דגים טהורים ארוכים אחזי ליה י) (דהדר בקליפתה) אמר ליה כזה מהו א"ל טמא אמר ליה לא בים לי דאמרת על טהור טמא אלא סופך לומר על טמא טהור אלמא אין בודקין בסימנין כדהדר ליה שמואל לנתן בר אבא ומשמע אפי' על סימני הברייתא אין לסמוך מדלא אמר לו שיבדוק בסימני הברייתא וגם מה שאמר נתן בר אבא הן סימני הברייתא והש"ס דידן הוה מצי לשנויי הכי אלא דשפיר קא משני ומה שאנו לוקחין מן העובדי כוכבים ביצים אע"פ שאינם אומרים של עוף פלוני וטהורים הם אנו סומכים על רוב ביצים שמצויין בינינו דשל עופות טהורים הם ומה שאנו לוקחים מן העובדי כוכבים אובליא"ש וקנטיא"ש שנילושו בביצים אע"ג דאסרי' הכא ליקח מהם ביצים טרופות בקערה לא דמיא דהכא איכא ריעותא מדזבין להו עובד כוכבים טרופות בקערה ש"מ דמוכחא מילתא דישראל מכרם לו לפי שהיו של טרפה אבל עיסה שנלושה בביצים לא חיישינן ואזלינן בתר רוב ביצים שאינן של טריפות ולא חיישינן שמא היה בהם דם דרוב ביצים אין בהם דם ומעשים בכל יום שאנו אוכלין ביצים מגולגלות אע"פ שאין יכולות ליבדק ומיהו י) ר"ת היה אוסר ליקח מן העובדי כוכבים אובליא"ש וקנטיא"ש משום בשולי עובדי כוכבים אע"ג דאמר בירושלמי דפת נמנו עליו והתירוהו שאני הכא שנילושו בביצים ונאסרו מטעם שלקות שלא היה בכלל ההיתר דשתי גזירות היו דגזרה דפת מי"ח דבר דגזור תלמידי שמאי והלל אבל גזרה דשלקות קדמה הרבה תדע מדבעי למימר בסוף פרק אין מעמידין (ע"ז דף לז:) דהויא מדאורייתא מדכתיב אוכל בכסף תשבירני ואכלתי ומים בכסף תתן לי ושתיתי מה מים שלא נשתנו אף אוכל שלא נשתנה ולבסוף מסיק דקרא אסמכתא בעלמא הוא ואי מי"ח דברים היתה לא היה טועה בה הש"ס שידועות לכל היו כדאמר בפרק אין מעמידין (שם דף לו.) שפשט איסורן בכל ישראל ומיהו נראה דאע"ג דאמרינן הלכה כמאן דאסר ביצים משום בישולי עובדי כוכבים בפ' אין מעמידין דתניא כוותיה מכל מקום עיסה שנלושה בביצים אין לאסור משום דקמחא עיקר כיון דמברכין עליה המוציא לחם מן הארץ ואנו סומכין על היתר דירושלמי דפת ואמרינן בפרק אין מעמידין (שם לח.) גבי ל) (קרבי דגים) אין בהם משום בישולי עובדי כוכבים ואי עבדינהו עובד כוכבים כסא דהרסנא יש בהם משום בישולי עובדי כוכבים ופריך פשיטא ומשני מהו דתימא הרסנא עיקר קמ"ל קימחא עיקר משמע דאי הוה הרסנא עיקר היה מותר ואע"פ שהקמח מעורב בו ומטעם זה אין להתיר עיסה של פשטיד"א שאפאו עובד כוכבים מ) שהשמנונית הוא בעין על העיסה וגם מתחילתו הוא נאסר משום בישולי עובדי כוכבים ולא דמי לעיסה שנלושה בביצים שהביצה נתבטלה מתחלה ולא נאסר מעולם נ): **שאם ריקמה וניקבה מטמא בכעדשה.** דווקא ניקבה כדתנן בפרק העור והרוטב (לקמן קכו:) ביצת שרץ המרוקמת טהורה ניקבה כל שהוא טמאה: **שאם ריקמה ואכלה לוקה עליה משום שרץ כו'.** וא"ת לאכילה ולמלקות ל"ל ריקמה הא קיי"ל כל היוצא מן הטמא טמא ס) כדתניא בפ"ק דבכורות (דף ה:) ומהאי טעמא אסרינן התם מי רגלים של חמור א] וכן בסמוך דדריש ביצת טמאה דאסירא מדכתיב ואת בת היענה ל"ל ע) (וכי האי גוונא) משמע בפ' גיד הנשה דקרא דבת היענה לא איצטריך לגופיה אלא למידק מניה הא דעוף טהור שריא דס"ד אמינא דאסירא משום דלא אשכח מידי דאתי מחי ושריא כדאמר בפ"ק דבכורות (דף ו:) גבי חלב של בהמה טהורה דבעי התם קרא למשרי ואין הלשון משמע כן דקאמר מנין לביצת טמאה שאסורה ולא קאמר מנין לביצת טהורה שמותרת ונראה לפרש דביצת עוף טהור נפקא לן דשרי מדדרשינן לקמן (דף קמ.) גבי שלוח הקן תקח לך ולא לכלביך דממעטינן מיניה עוף טהור רובץ על ביצי עוף טמא ולהכי אצטריך בת היענה לאסור ביצי עוף טמא דס"ד דשרו משום דליכא מידי דאתי מחי ושריה רחמנא והך ביצה כי אבר מן החי היא ושריה רחמנא הלכך הויא שריא אפילו בעוף טמא ודיוקא דלך ולא לכלביך הוה אוקמינן אאפרוחים טמאים אבל ביצים ליסתרו דכה"ג קאמר בפ"ק דבכורות (דף ו:) גבי חלב בהמה טמאה והשתא ניחא הא דנקט ביצת שרץ דווקא ריקמה אסירא ואי לא ריקמה שריא מטעם חידוש כמו דעוף טהור שבעופות הוא דכתב קרא דבת היענה ולא בשרץ ומיהו קשה כיון דביצת השרץ לא ילפי מביצת עוף טמא כל שכן ביצת טרפה ובריש מסכת ביצה (דף ג:) משמע דאסירא מדאורייתא וי"ל דמסברא

דעוף

עין משפט נר מצוה

רסג א מיי' פ"ג מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פג סעי' ח:

רסד ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סי' פו סעיף י וע"ש בהגה"ה:

רסה ג מיי' שם הלכה יח ועיין בהשגות ובמ"מ וסמג שם טוש"ע י"ד סימן פו סעיף א:

רסו ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ח:

◆

תורה אור השלם

1. וְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֵאָכֵל: ויקרא יא מא

◆

לעזי רש"י

פלוט"א [פילוט"א]. כדור.

פלט"א [פל"ט]. שטוח.

אלבו"ן [אלבו"ם]. חלבון (הביצה).

מויי"ל [מויו"ל]. חלמון (הביצה).

◆

מוסף רש"י

אלו הן סימני ביצים. של עוף טהור (ע"ז מ.). **שכודרת.** משוכה שרחבה בראשה אחד והולכת ומקצרת ונמשכת (שם). **ועגולגולת.** עגולה מצידיה ומגלגלת דאין צידיה רחבים (שם). **ראשה אחד כד.** רחב פלטר"א בלע"ז, כלומר עשוי ככד שרחב מתחתיו בית מושבו (שם). **חלבון.** אלבוס"ל (שם). **חלמון.** מויו"ל (שם). **ביצת השרץ.** צב והלטאה מטילי ביצים הן, צב הוא ליכורי"ל בלע"ז, הדומה לצפרדע, ונפקא מינה דאם ריקמה וניקבה מטמאת במגע (שם).

◆

רבינו גרשום

חלבון זהו לובן של ביצה: הכא במאי עסקינן בחתוכות. כלומר שהקליפה חתוכה ואין יכול להכירה באותה סימנין: ולבדוק בחלבון שאע"פ שחוץ לקליפה הן והקליפה שבורה יכול להכיר בקערה אם חלמון מבפנים: בטרופות בקערה שאין יכול להכיר. והתניא אין מוכרין ביצת טרפה לעובד כוכבים אא"כ טרופו' בקערה לפי שאין לוקחין ממנו ביצים טרופות ואין לחוש שמא ימכרם לישראל: אלא א"ר זירא סימנין לאו דאורייתא. כלומר סימני ביצים: שאם ריקמה וניקבה א) שנקבה הציור בתוכה דמי כשרץ עצמו ומטמא בכעדשה. ואמאי מטמא בכעדשה שכן חומט תחיל' ברייתו בכעדשה: ודילמא דנחש הוא כלומר ונחש לא מטמא שאין מטמאין אלא שמנה שרצים: מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כלומר ביצת השרץ שריקמה וניקבה ואכלה לוקה משום שרץ השורץ על הארץ מדאורייתא אבל אפרוחים שלא נפתחו עיניהם מדרבנן לוקה דקרא אסמכתא

א) נראה דצ"ל שריקם השרץ בתוכה דמי כשרץ עצמו וכו'.

מסורת הש"ס

א) [ת"ח מוחק הך ותניא גבי ביצים וה"ג דגים ואלו הן סימני וכו' כי הוא סיפא דברייתא דלעיל], ב) [תוספתא פ"ג ה"ח ע"ש], ג) [נ"ל הלבון מבחוץ והלמון מבפנים], ד) [תוספתא פ"ג ה"ח ע"ש], ה) [לעיל סב:], ו) [נ"ל מטמאה בכעדשה], ז) ביצה ו:, ח) [שייך לע"ב], ט) [הך דרשה לא נמצא בחגיגה וע' תוס' סנהדרין כו. ד"ה כדור וכו' ציינו כדדרשינן בירושלמי דסנהדרין פ"י וע"ע תוספות סוכה לו. ד"ה אתרוג וכו' ציינו כדדרשינן בפסיקתא רבתא דברי חכמים וכו' ע"ש ועיין רש"א], י) [נ"ל הדא שלפותא וכן העתיקו התוס' בע"ז מ. ד"ה אמר רבא ע"ש ורש"א גריס הדא קלופתא], כ) [בע"ז לח. ד"ה קמ"ל קימחא איתא להיפך ונ"ל באח' ר"ח], ל) [דגים קטנים מלוחים], מ) בע"ז איתא שהשומן דגים, נ) [וע"ע תוספות ע"ז מ. ד"ה אמר רבא ותוספות ביצה טז: ד"ה קא משמע לן], ס) [נ"ל כדתנן], ע) [נ"ל וכה"ג כי כך איתא בהלכות גדולות פ' גיד הנשה],

◆

גליון הש"ס

גמ' אין מוכרים ביצת טריפה. ברי"ף הגירסא נבילה:

◆

שיטה מקובצת

א] וכן בסמוך דדריש ביצת טמא דאסירא מדכתיב ואת בת היענה למה לי ובהלכות גדולות בהלכות גיד הנשה משמע דקרא דבת היענה לא איצטריך לגופיה אלא למידק מיניה וכו' ונ"ב וז"ל תוס' חיצוניות פ"ק דבכורות קשה לר"י מאי קאמר מנין לביצת טמאה שהיא אסורה וכו' ת"ל דכל היוצא מן הטמא וכו' וי"מ דה"ק מנין לביצת טמאה שהיא אסורה וביצת טהורה מותרת דסד"א דאסורה משום אבר מן החי ול"נ דא"כ ה"ל למימר מנין לביצת טהורה שהיא מותרת ועוד דנפקא לן ביצת טהורה שמותרת מתקח לך ולא לכלביך דממעטינן מיניה עוף (טהור) [טמ'] ונראה לר"י לפרש וכו' ככתוב בתוס' ועוד פי' הר"מ דקבעי מנין לביצה שאסורה וחשובה בריה שלא להתבטל ברוב ולהכי מייתי קרא דקרי ליה בת היענה. ולפי' ר"י ניחא דקאמר שאם רקמה ואכלה לוקה וקשה למה לי רקמה תיפוק ליה דכל היוצא מן הטמא וכו' ולהאי דפי' ר"י ניחא דאי לא רקמה אמרינן דלא לקי עלה הואיל ואף ביצה טהורה הויא אבר מן החי ושריא כי נמי הוי דשרץ שרי דדווקא בביצת עוף טמא חזינן איסור מבת היענה אבל בביצת השרץ לא שמעינן ע"כ שם: